

СУМИ В ПЕРІОД ПОТРАСІНЬ

На жаль, проблема голоду сягає корінням у далеке минуле. Чи не кожному з нас відома біблійна історія Йосифа Прекрасного, який врятував від семирічного голоду Давній Єгипет і свій рідний кочовий народ. За сім років доброго врожаю в Єгипті обачний Йосиф, права рука фараона, зробив великі запаси збіжжя, і в тривалі часи засухи єгиптяни та й сусідні племена були врятовані від катастрофічних голододок...

Здавалося б, чому не вчитися доброго в наших предків і нам? Однак лише історія ХХ століття зафіксувала цілу серію народних трагедій, спричинених не лише стихійними лихами. Наша безталанна Україна зазнала нелюдських потрясінь у 20-ті роки, 1932-1933 рр. і у 1946-1947 рр. Годилося б не «наступати на граблі» через такі невеликі з погляду вічності проміжки часу. А все ж трагедія голоду якась неуникна для нас. Мабуть, не вистачає нам господарської статечності, бо ж ґрунти маємо чи не найкращі, у піснях оспівано наші чорноземи й роботящі невтомні руки. Чого ж нам бракує?

Звернімося до свідчень людей, котрі пережили те лихоліття. Місцеві жителі, зокрема сумчанка Людмила Піддубна, 1936 року народження, мешканка Сум (вул. Максима Горького, 39) розповіла про страшний голодомор 1933 року в нашому місті. Вони з матір'ю, вчителькою місцевої школи Наталею Піддубною, вирішили перебратися до бабусі, котра мала в Миропіллі добре господарство, була відомою в містечку кравчиною. Але на той час уже все змінилося. Народне горе набирало катастрофічних масштабів. Родині Піддубних ще по-таланило, бо мала родичів у недалекому російському селі Пльохові й вони як могли підтримували Піддубних продуктами харчування. Вважається, що причиною голоду був тодішній неврожай, але як же це за кілька кілометрів та сама причина вже не була істотною? Мимоволі напрашується висновок, що голодомор мав дещо іншу природу, залежав від адміністративних кордонів більшою мірою, ніж від зон природи, від так званих форс-мажорних обставин.

У селах і невеликих містечках, яким було тоді Миропілля,

Івано-Франківської, Тернопільської областей, які, власне, розташовані поруч, мають такі ж кліматичні умови та ще й при гірших ґрунтах! А вся причина в тому, що там ще не було проведено «успішної колективізації» селянських господарств, і мудрі ґазди не лише забезпечили себе хлібом, а змогли підтримати і загорьованих сусідів-подолян.

Значить, непрості це питання, але ж цілком підвладні вмілому господарюванню, продуманій конструктивній політиці верхів.

Сьогоднішнє село переживає теж не найкращі часи. Недосконалу колгоспну систему зруйновано, на жаль, натомість створити нові, ефективні форми господарювання державні мужі всіх рівнів так і не спромоглися. То ж з огляду на нинішній очікуваний неврожай і торішнє недбале ставлення до доброго врожаю в цьому аспекті у нас також можуть виникнути немалі труднощі. Тут слід все добре зважити і вжити оперативних заходів.

Часто голодомор стає наслідком жорстокої «далеко-

вали до себе приїжджих, нібито задля продажу дефіцитного посуду, а потім убивали – і так харчувались. Від усіх цих страхів Піддубні повернулися до Сум, де голод не набув ще таких абсурдних масштабів, де «рятували» хоч скромні картки на продукти. Працюючим видавали по 200 грамів хліба на день, а утриманцям – по 100. Але не кожному тоді вдавалося знайти роботу. Та ще й часто траплялися перебої у постачанні хліба до міста, але якось усе-таки перебули тяжкі часи в Сумах.

Однак тут не обійшлося без страхів. Багатодітні родини, не маючи можливості прогодувати сім'ю, виводили діток на ринок і залишали їх там напризволяще. Моторошно було виходити в місто. Так, на Набережній річці Стрілки покотом лежали тільки маленьких сумчан, померлих з голоду і ще напівживих. Жінки виносили туди своїх дітей, котрих не мали чим годувати або за що поховати.

Галина Ващенко, 1915 року народження, родом із Великої Чернеччини, працювала у 30-ті роки на Сумському цегельному заводі. Жінка розповідає, як одного разу відважилась сходити на міський ринок, щоб купити хоч пляшку патоки, аби спекти на ній «маторжаники» з гнилої картоплі, назбираної на полях у ямах. «Не дійшовши до ринку, знепритомніла від систематичного недоїдання, упала... Отямилась аж у шпиталі в Москві. Виявляється, більш-менш здорових людей, які лежали на вулицях, втративши свідомість, підбирали і

розвозили по більших містах країни... Через півтора місяця мене підлікували, виписали зі шпиталю – іди на всі чотири сторони. Боса, в лікарняному халаті, не знала, що й робити. Та спасибі, допоміг один військовий. Він зглянувся на моє безталання, одвів до військової частини, де мені знайшли якусь роботу і навіть дали невеличке помешкання. Так я й вижила».

Іван Єрмоленко, 1925 року народження, уродженець хутора Марусино на Білопільщині, розповідає, що насилу дожили до літа, як заколосилося жито. Мама варила затірку з житніх зерен і давала їм, лише по одній ложці на кожного. Діти плакали, простягали руки і прохали ще, а мати з горя й прикрощів била дітей дубцем по руках.

– Дід Штоля, котрий жив у Сумах, забрав мене з собою до міста. Я набрав повне відро холодної води, ходив вулицями і гукав: «Холодна вода! Кому холодної води! Десять копійок кружка води!» Так за цілий день вдавалося заробити 1-2 карбованці. Отож, у місті й вижив, у селі був би – напевно, згинув...

Отакі сумні розповіді людей, що уцілили під час тієї всенародної біди.

Пригадується також, як жителі Поділля, Одещини теж їздили обмінювати одяг на харчі до Чернівецької,

вище людського життя, вище істинних цінностей. І тоді штучно створюється проблема, а народ стає заручником недолугої програми «розвинутого -ізму».

Знаменно, що в тяжкі часи більше вимирали ті, хто проживав по селах, хлібороби... Гірка іронія долі, – хто добрався до міста, мав шанси вижити. Але й у дорозі на втікачів чатували ще страшніші Сцілли та Харибди. Тисячі їх гинули від урядових та хуліганських переслідувань у потягах, на шляхах, на вулицях тих же «богоспасених міст».

Нещодавно голодомор 1932–1933 років визнано цілеспрямованим геноцидом українського народу не лише в Європі, а й у далекій від нас Латинській Америці, у відносно молодих країнах. А от деякі наші «патріоти» свідомо вперто не визнають голод: «Не було, нема, й не буде...»

Коли б то так! Історія свідчить навпаки: хто не усвідомив та не визнав своїх помилок, наступає на старі граблі знову й знову, тому що голодомори – це не лише форс-мажорні обставини, а й безвідповідальність керівництва. Більше того – хто стріляє в минуле з пістолета, дістає у відповідь постріли з гармат. Звісно, самого визнання голодомору замало для райдушних перспектив. Треба й амбари наповнювати заздалегідь, як робив це біблійний герой у Древньому Єгипті. Господарність та обачність у політиці й економіці, думаємо, стане найкращим показником у рейтингу наших лідерів перед відповідальною кампанією, котра ніяк не повинна заступити наші нагальні життєві потреби.

Панас МУДРИК